

Rola rodziny w procesie wychowania

W rodzinie dziecko uczy się po raz pierwszy norm postępowania. Jest przygotowywane do pełnienia w przyszłości różnych ról społecznych np. członka rodziny, przedszkolaka, ucznia, kolegi, członka zespołów artystycznych, różnych organizacji...

H. Izdebska podkreśla silnie socjalizującą rolę rodziny twierdząc, iż rodzina przeważnie nieświadomie, poprzez wzory zachowań dorosłych, kształtuje pierwsze wyobrażenia dziecka o otaczającym je świecie, panujących między ludźmi stosunkach.

Ta socjalizująca dziecko sfera wpływów rodziny jest bardzo ważna, a jej społeczno-wychowawcze konsekwencje mają niejednokrotnie decydujące znaczenie.

Zdaniem Zbigniewa Tyszki proces rodzinnej socjalizacji realizuje się głównie przez:

- Przykład i naśladownictwo
- System nakazów i zakazów
- Działalność inspirującą ze strony osób socjalizujących, pobudzającą właściwie ukierunkowaną aktywność wychowanka
- System kontroli społecznej realizowany w procesie nagradzania i karania

Całe społeczne (często niewłaściwe) tło życia rodziny, postawy rodziców wobec siebie, dzieci i innych ludzi, wobec różnych problemów i zjawisk otaczającego świata, stanowią źródło nieprawidłowych zachowań dziecka oraz postawę trudności wychowawczych. Rodzina różni się od innych grup społecznych „Ma swój intymny, wewnętrzny świat niepowtarzalny” (Rombowski J. 1978 s.25). W rodzinie która funkcjonuje prawidłowo, wpływy socjalizujące i wychowawcze powinny się ściśle ze sobą wiązać, tworząc konsekwentny system oddziaływania na młode pokolenie, zgodny z odpowiadającym potrzebom całego społeczeństwa systemem wartości ideowych, moralnych i kulturalnych. Rodzina w sposób spontaniczny przygotowuje dziecko do życia w różnych okresach i sytuacjach.

Czynnikiem silnie oddziałującym na dziecko w rodzinie jest właściwy klimat psychiczny. Dobre stosunki rodzą w dziecku poczucie emocjonalnego bezpieczeństwa, które ułatwia realizację jego ambicji, planów na przyszłość. Dobry klimat emocjonalny zespala rodzinę jako całość, sprzyja porozumiewaniu się i wzajemnemu zrozumieniu, pozwala na tworzenie i doskonalenie systemu wychowania najbardziej korzystnego z punktu widzenia rozwoju osobowości dziecka i jego przygotowania do życia, hamuje dążenia egoistyczne, kształtuje właściwy stosunek do rówieśników i dorosłych, pobudza wyobraźnię, wzbogaca życie rodzinne o wartości najcenniejsze, bo niewymierne. Życzliwe, szczerze stosunki panujące w rodzinie wywierają największy wpływ na podstawowe środowisko życia dziecka.

Do podstawowych zadań rodziny w rozwoju dziecka H. Izdebska (1993 s.702) zalicza:

- Troskę o prawidłowy rozwój fizyczny dziecka, jego sprawność i zdrowie
- Troskę o rozwój intelektualny
- Zaspakajanie potrzeb emocjonalnych dziecka, przy równoczesnym wzbogacaniu jego życia uczuciowego, rozwijaniu w nim dyspozycji pozytywnych i przełamywaniu dyspozycji negatywnych (egocentryzm, skłonności egoistyczne, brak wyobraźni i wrażliwości na potrzeby czy krzywdy innych)
- Rozbudzanie zainteresowań i potrzeb kulturalnych
- Wpajanie społecznie akceptowanych zasad i norm moralnych

- Uspołecznianie dziecka poprzez kształtowanie postawy otwartej na problemy otaczającego świata
- Przygotowanie do samodzielnego życia
- Uodpornienie na napotymane trudności i niepowodzenia, hartowanie silnej woli i charakteru
- Kształtowanie ambicji i aspiracji na poziomie własnych potencjalnych możliwości, zwalczanie samouwielbienia i zarozumiałości
- Uczenie umiaru i skromności, która jeżeli nie jest fałszywa, stanowi autentyczny wyznacznik wartości człowieka
- Uczenie tolerancji dla wszelkiej odmienności poglądów (pod warunkiem, że nie są one szkodliwe lub groźne społecznie), cech indywidualnych, zainteresowań
- Rozwijanie uczuć patriotycznych, szacunku dla tradycji narodowych, postawy i gotowości do walki o dobre imię i pozycję w świecie własnego narodu i państwa.

Szkoła wyposaża w system wiadomości zaś osobowość dziecka kształtuje przede wszystkim rodzina. W. D. Wall (1960) zwraca uwagę na znaczenie pierwszych lat życia dziecka, które odbywa się właśnie w rodzinie. „Rozwój sił fizycznych i koordynacji motorycznej dziecka, rozwój jego wydajności umysłowej poszerza stale zasięgi jego kontaktów z przedmiotami, równocześnie środowisko reprezentowane najpierw przez rodziców, najbliższą rodzinę, skazuje dziecku coraz więcej celów do osiągnięcia.” (W.D. Wall 1960 s.16).

O funkcjach rodziny pisało wielu psychologów, pedagogów, socjologów. To, co łączy ich przemyślenia to widoczny, bardzo różny poziom świadomości pełnionych przez rodzinę funkcji.

Według M. Ziemskiej (1986 s.233) współczesna rodzina jako podstawowa grupa społeczna pełni istotne funkcje w interesie społeczeństwa, zaspokajając jednocześnie potrzeby psychiczne, emocjonalne i społeczne swych członków.

Do tych funkcji należą:

- Funkcja prokreacyjna (dostarczanie nowych członków rodzinie i społeczeństwu)
- Funkcja zarobkowa, ekonomiczna (zapewnianie potrzeb bytowych członkom rodziny)
- Funkcja usługowo-opiekuńcza (spełnianie zadań usługowych, opieka nad dziećmi i starcami)
- Funkcja socjalizująca (przekazywanie wartości moralnych, wzorów zachowań, zwyczajów, obyczajów)
- Funkcja psychohigieniczna (zapewnienie członkom stabilizacji, bezpieczeństwa, możliwości wymiany uczuciowej, rozładowywania napięć psychicznych, zapewnianie zdrowia psychicznego w społeczeństwie)

Zdarza się, że niektóre rodziny obszerne strefy oddziaływań pozostawiają przedszkolu, szkole lub innym instytucjom, wychodząc z założenia, że należy to wyłącznie do ich obowiązku. Nie biorą pod uwagę, że bez ich udziału i wsparcia nikt nie wpoi dziecku zasad moralnych, którymi będzie się ono zawsze w życiu konsekwentnie kierowało.

Żadne środowisko czy instytucja nie nauczy kulturalnego współżycia z ludźmi dziecka wzrastającego w atmosferze wzajemnego poniżania się dorosłych.

Oddziaływanie rodziny dokonuje się w toku codziennego życia. Jego efekty, szczególnie postawy prospołeczne, zależą od struktury rodziny, panujących w niej stosunków, poziomu kulturalno-wychowawczego, sytuacji materialnej oraz świadomości i odpowiedzialności za socjalizację jednostki.